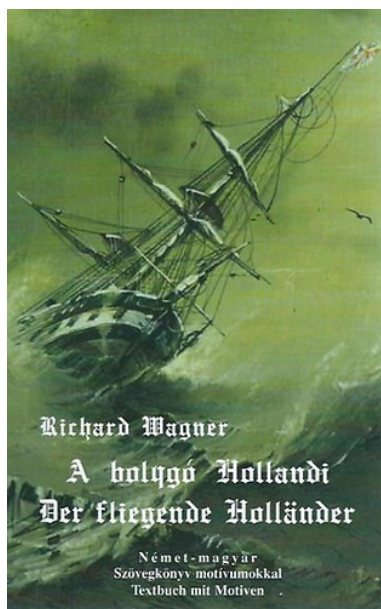

A TENGER, MINT METRONÓM
Hullám a hullámban, avagy Hullámozó víz a zenében

Richard Wagner: A bolgő hollandi-Nyitány WWV 63 (10:51)

Philharmonia Zenekar, vezényel: Otto Klemperer

Tudjuk, hogy a hang rezgés. Pontosabban, a rezgésállapot hullámszerű terjedése megfelelő közegben. (Dr. Wersényi György) Mi történik, ha ez a közeg a víz, és maga a víz hullámozása, az általa kiváltott hang egy zenemű dinamikájának vezérlője, netalán témája?

Egy szovjet-orosz író, Konsztantin G. Pausztovszkij említette önéletrajzi regényében (Barangolások könyve), hogy a tenger hullámai az időmértékes versmondás ritmusára lüktetnek. Ezt ő maga is tapasztalta a Fekete-tenger mellett, miközben az Odüsszeusz hexameterait szavalta:

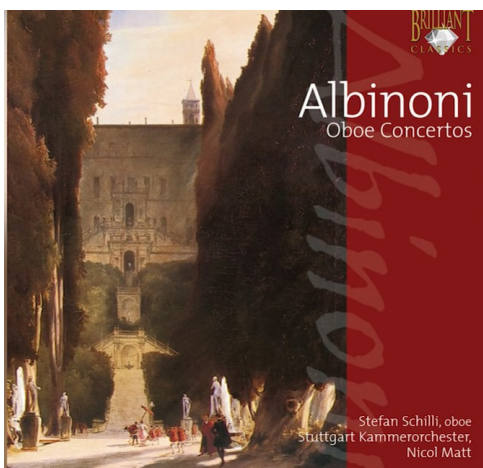
„Néked a várost megmutatom; halld népe nevét is:
phaiákok lakják, az övék ez a föld, ez a város,
én meg a lánya vagyok nagyszívű Alkinoosznak,
s nála találod a phaiák nép erejét s a hatalmát.”

¹ Szili István nyugdíjas főiskolai oktató (ELTE Tanárképző), biológus - és zenekedvelő. Zenei témájú írásai megjelentek már többek között a Természet Világa c. folyóiratban, és a Napút c. online folyóiratban

(Odiüsszeusz 6. ének: Nauszikaá, részl. Fordította Devecseri Gábor)

Nem véletlen: Homérosznak állandóan fülébe csengett a tenger hangja, a lágy hullámzástól a bösz morajlásig, annál is inkább, mivel vak volt, így legfőbbképpen a hangok alapján tájékozódott. Furcsamód, de hát ez is a természet egyik rejtélye, hogy a hullámok létideje összecsengett a versmondás ritmusával.

Ez jutott eszembe akkor is, amikor először hallottam **Albinoni** mester egyik oboa concertóját, méghozzá a „Cinque in d-minor” jelzetűt (Op. 9, No. 2), abból is a második, az Adagio tételt. Ebben a tenger nyugodt, egyenletes, lágy hullámzását idézte fel, méghozzá a szólóhangszer kíséretéként. Ez a jelenség, a tenger nyugalmi állapota egyébként sorra megihlette a velencei (és persze más származású) zeneköltőket is. **Vivaldinál** ugyanúgy, mint más barokk mestereknél gyakran a víz hullámzása vált alapvető ritmikai szabályozóvá. Tévedés ne essék: a régi szerzők nem a locsogást és egyéb vízhez kapcsolódó hangzásokat utánozták!

<https://www.youtube.com/watch?v=fyulQKB3ykc&t=476s> (1:04:25)

Stefan Schilli (oboe), Giovanni Deangeli (oboe),
Stuttgart Kammerorchester, Nicol Matt conductor

[00:00:00](#) Concerto a cinque in D Minor for Solo Oboe and Strings, Op. 9 No. 2: Allegro non presto

[00:03:49](#) Concerto a cinque in D Minor for Solo Oboe and Strings, Op. 9 No. 2: Adagio

[00:07:56](#) Concerto a cinque in D Minor for Solo Oboe and Strings, Op. 9 No. 2: Allegro

Händel bizonyára Hamburgból hozta magával a víz iránti tiszteletet. Ösztönös viszonyulás volt ez, ami azonban nem a Vízizenében jelent meg

kizárólag. A Vízzenét azonban sokféleképpen adják elő. Riccardo Muti egészen másként, mint Jordi Savall. Az előbbi előadónál az Air tételben például hangsúlyosan jelentkezik a hullámozás, J. Savallnál viszont túl gyorsan ahhoz, hogy a tengerre ismerhetnénk benne. Más tételekben (pl. az allegro moltóban) is megjelenik a nyugodt víz, de, mint mondtam, az előadás a karmestert felfogásától függ.

<https://www.youtube.com/watch?v=mAyiidg25uE&t=1425s> (59:03.)

00:00- Riccardo Muti - Water Music, Suite No. 1 in F Major, HWV 348: I. Overture. Maestoso - Allegro - Adagio e staccato - II. Allegro - Andante – Allegro; **14:46**- III. Moderato; **18:37**- IV. Air; **26:16**- VI. Bouree - VII. Hornpipe; **29:37**- VIII. Allegro molto. **34:24**- Riccardo Muti - Water Music, Suite No.2 in D Major: I. Allegro - II. Hornpipe; **40:41**- III. Menuet; **45:24**- IV. Lentement - V. Presto. **50:15**- Riccardo Muti - Water Music, Suite No.3 in G Major: I. Lento; **53:29**- II. Aria; **54:42**- III. Menuet - IV. Andante - V. Country Danc.

Jordi Savall

https://www.youtube.com/watch?v=je_SW1KdFwI (45:57)

Jordi Savall conducts Le Concert des Nations

Suite No. 1 HWV 348 F Major: **00:00** Overture (Largo – Allegro); **03:20** Adagio e staccato; **05:19** Allegro – Andante – Allegro da capo Aria; **12:03** Minuet, Air, Minuet; **17:30** Bourrée, Hornpipe, Allegro; **24:27** Minuet.

Suite No. 2 HWV 349 D Major & No 3 HWV: G major [26:48](#) Overture (Allegro); [29:00](#) Minuet; [30:43](#) Sarabande; [33:16](#) Rigaudon I. & II.; [35:46](#) Menuet I. & II., [37:51](#) Gigue, I. & II.; [39:16](#) Bourrée; [40:22](#) Lentement; [42:13](#) Alla Hornpipe, Allegro.

Sokkal később ugyanez a lágy hullámváz jelentkezik **Respighi** egyik művében, még hozzá a Boticelli Triptichon sorozatból a harmadik részben, a Vénusz születésében.

<https://www.youtube.com/watch?v=XFG5ggLIBys> (18:19)

Performed by the Philharmonia of London, vezényel: Geoffrey Simon

1. Tavasz- [0:00](#)
2. A bölcsek imádása - [5:24](#)
3. Vénusz születése - [13:24](#)

Halványabban, bár hasonló módon érződik **Mendelssohn**-nál a Velencei gondoladal (Op. 30, No. 6, illetve az Op. 19, No. 6) a zongorajátékban, azonban itt inkább a hullámok keltette csillogást érzékelhetjük. Más műveiben, például a Hebridákban, a tenger hatalmassá válik: szirteken megtörő és elomló hullámokban fejeződik ki a romantikus viszonyulás, többek között a Fingal-barlang bazaltszikláihoz.

<https://www.youtube.com/watch?v=MdQvN7MYSN8> (9:57)

Érdekes, hogy a Goethe által írt párvers, a Szélcsend és a Szerencsés utazás (Meeresstille und Glückliche fahrt) **Beethovent** és **Mendelssohnt** is megihlette, ám egyikük zenéjében sem fedezhető fel semmi „tengerszerű” hangzat, sokkal inkább romantikus hajlandóság a helyzet ábrázolására.

Meg kell mondanom, hogy **Csajkovszkij**, a Hattyúk tava szerzője még véletlenül sem használta ki a víz kínálta lehetőségeket, pedig bárki azt hihetné, hogy az ilyesfajta ábrázolásra leginkább ő lehetett képes. Az Évszakok című, eredetileg zongorára írt mű egyik részében felfedezhetünk némi hullámzást (Június-Barkarola), méghozzá távolodó, elhalkuló formában. Nem véletlen persze, hiszen a téma egy gondolás dalról, vagyis egy emlékképről szól.

<https://www.youtube.com/watch?v=BdZ8pATBZK4&t=969s> (53:27)

Pyotr Ilyich Tchaikovsky - The Seasons (Full album) 1990 01.

1. January: At The Fireside [0:00:05](#) 2. February: Carnival [0:05:07](#) 3. March: Song Of The Lark [0:07:58](#) 4. April: Hepatica [0:10:42](#) 5. May: Midnight Sun [0:13:18](#) 6. June: Barcarolle [0:17:10](#) 7. July: Song Of The Reaper [0:22:31](#) 8. August: Harvest Song [0:24:16](#) 9. September: Hunting Song [0:27:37](#) 10. October: Autumn Song [0:30:23](#) 11. November: Troika [0:35:41](#) 12. December: Christmas Week [0:38:42](#) 13. Why [0:42:25](#) 14. Among the noisy ball [0:45:31](#) 15. It was in early spring [0:47:34](#) 16. Do reigns Day [0:50:13](#)

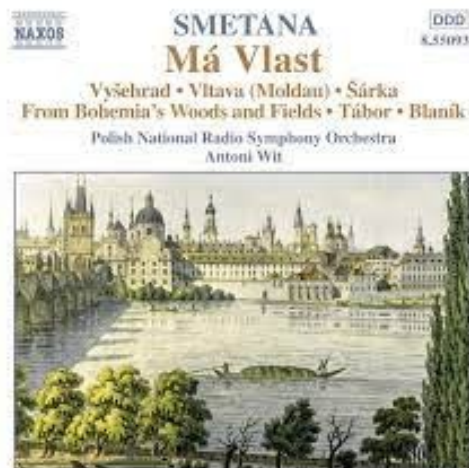
Amit Csajkovszkij elmulasztott, azt használta ki **Ljadov**, a kortárs, az Elvarázsolt tó ábrázolásában. Lágyan hullámzó víz képzete a holdfényes tajgában: madarak és tündérek otthona, ami valójában nem mesés történetet, hanem lét-állapotot ábrázol, amire a látszólagos mozdulatlanság jellemző. Van, aki a fiatal Rahmanyinovra ismer ebben a zenei briliánsban az „Utyosz” (A szirt – egy Lermontov költemény alapján írt programzene), de nem tudni, melyik alkotás született előbb.

<https://www.youtube.com/watch?v=sJg27IWRTMc> (7:23)

Anatolij Konsztantinovics Ljadov (1855–1914): Az elvarázsolt tó
USSR Symphony Orchestra, vezényel: Evgeny Svetlanov

Meg kell még említenem **Smetanát**, a népszerű Moldva (Vltava) szerzőjét. Műve egy szimfonikus költeményekből álló ciklus része. Ebben az esetben egy folyóvíz (olykor szeszélyes) hullámlása, még inkább maga a folyó idéződik fel, forrástól a torkolatig, érintve Arany Prágát is, elveszve az Elba (Lábe) hullámaiban. A műben a hazafias érzések dominálnak, a hullámlás csak a folyóvizet jelzi. Megjegyzendő, hogy ezt a művet betegségéből kifolyóan Smetana már teljesen siketen írta.

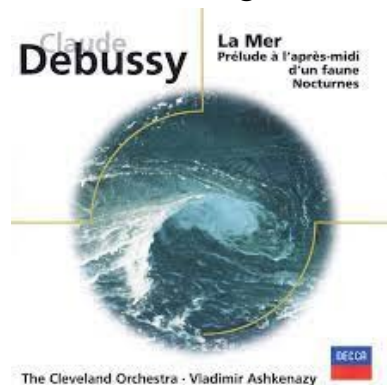
<https://www.youtube.com/watch?v=3ZJwIDPWekg> (13:14)

Bedřich Smetaná: Moldva

© 1994 Naxos Released on: 1994-08-05

Ámde innentől kezdve vége minden szabályosságnak! Mert a szabályok kiiktatódnak **Debussy** zenéjéből. Vagy ha mégsem, másféle szabályok lépnek a helyükre. Debussy minden vonatkozásban különbözik az összes elődjétől: zenéje olyan szabálytalanságokból tevődik össze, amelyek önmagukban ugyan megállják a helyüket, de sorra kilógnak művei egészéből. Olyan a zenéje, mint

maga a természet. Debussy egyébként már nem a tavak szelíd hullámzásával foglalkozik, hanem a tengerrel. Még hozzá a vad, viharos tengerrel. Amit ő inkább csodál, mint szeret. Talán ezért is az a benyomásunk, hogy a partról figyeli a jelenségeket. Hangtani fordulatai több mint 100 év múlva, még a mai hallgatóban is friss erővel hatnak. Nincs történet, nincs esemény, csak a tenger – zene a zenében. Az első „vázlatban” (Hajnaltól délig a tengeren) sziklafalnak csapódó hullámokat hallunk, három hatalmas ütközésben, amit zegzugosan szétomló tajték útvonalán követ a zenekar. Ez a motívum kétszer ismétlődik: a tétel közepe táján és végén. A nagy crescendók és diminuendók, vagyis a fokozatos erősödések és elhalkulások a hullámok emelkedését és süllyedését, valamint a tenger örvénylő kiszámíthatatlanságát szimbolizálják.

<https://www.youtube.com/watch?v=FOCucJw7iT8> (23:08)

A másik nagy impresszionista zenész, **Ravel** kis remekművét, a Csónak az óceánon-t nagyjából Debussy Tengerével egy időben írta. Nem tudjuk, vannak-e emberek a csónakban, irányítja-e valaki, vagy csak úgy magára hagyatva hánykolódik a hullámok hátán. A mű előadói az arpeggio előjelű játékokban eredményesen tudják megidézni az óceán hullámjainak rendezett káoszát, szépségét, titokzatosságát, fenségét, hatalmasságát és sokszínűségét:

<https://www.youtube.com/watch?v=U6XSA9YIHD4> (7:08)

Meg kell emlékeznünk még **Sibeliusról** is, aki a Kalevala témákon kívül írt egy kvázi impresszionista művet is *The oceanides/Az óceánok* címmel. A szinte végig felfokozott tónusban játszó zenekar hullámzó módon jeleníti meg témáját, néhol már az extázisig fokozva/csendesítve a hangerőt, akár egy szirénát hallanánk. Az egész zene lenyűgöző hatású, kár, hogy ritkán hallható:

<https://www.youtube.com/watch?v=HSDoYJC4DCk&t=418s> (11:15)

Segerstam, Helsingin kaupunginorkesteri

Kit említhetünk még a megnevezetteken kívül? A 20. században tömegével jelentek meg az utánzók, de többségük nem lehetett annyira ihletett, hogy rátaláljon a „hullámok zenéjére”. Különösen az újromantikus vagy posztimpresszionista stílusban alkotók jeleskedtek azoknak a témáknak a megfogalmazásában, amelyek valamelyik és valamilyen vízzel voltak kapcsolatosak. Ilyen például az angol Vaughan **Williams** „*The Lake in the Mountains*” (Tó a hegyek között, 1947) c. rövidebb zongoraműve, ami nem csak a brit közönség soraiban vált sikeressé, hiszen filmzene is készült belőle. Képzeletünkben megjelenik az angol Tóvidék, bár a hullámozás jeleit nem tapasztalhatjuk.

https://www.youtube.com/watch?v=bLjkO32VYRc&list=RDbLjkO32VYRc&start_radio=1 (5:35)

Piano: Mark Bebbington
(Year of Recording: 2017)

A kanadai **Robert Farnon** a *Lake of the Woods* (Erdők Tava) c. művében az Elvarázsolt tóhoz hasonló színpompás képet fest – talán az őszi/tavaszi(?) „létállapotot” az erdőről és a tóról. Trilláknak „bőviben van” ugyan, de hullámozásnak nem sok nyomát tapasztaljuk:

[https://www.youtube.com/results?search_query=Robert+Farnon+a+Lake+of+the+Woods+ \(7:44\)](https://www.youtube.com/results?search_query=Robert+Farnon+a+Lake+of+the+Woods+ (7:44))

„Távol az őrült tömegtől”, - Thomas Hardy biztosan nem ellenezné... Robert Farnon zseniális hangszerelő, karmester és az úgynevezett „könnyű klasszikusok” zeneszerzője volt. Zenei költő is volt! Milyen gyönyörű ez a lágy zenekari hangvers a „The Lake in the Woods”-ról Valószínűleg Robert Farnon szülőföldjének, Kanadának mély erdei és a mélyükön található hatalmas tavak ihlették ezt a zenét. Ebben a videóban az angol táj minden hangulatában a gazdag harmóniák köre fonódik, és megpróbálja tükrözni a zene hangulatát, ahogy a fény visszatükröződik a fodrozódó vizeken.

A The Lake and the Woods felvételei:

Robert Farnon és zenekara.

Translated with www.DeepL.com/Translator (free version)

Ezek után kérem a T. Olvasót, nézze el nekem a szokatlan felvetést, ezt a gondolatbeszédet (ha ugyan nem elmeszüleményt), amire a bevezetőben céloztam. Hiszen minden zene lehet szép, ha legalább egyetlen hallgatóját megérinti, magával ragadja. Nem számít, hogy jelentkezik-e „hullám a hullámban”, tovaterjed-e a rezgés, csak a kiváltott érzelmek számítanak. Azok és olyanok, amilyeneket csak a zene képes generálni.